

בעצתך תנחני

מאמר שבועי להתבוננות בפרשת השבוע ובעבודת ה'

גיליון 179

פרשת שמות תשפ"ה

היחס להתחייבויות הורים לילדים

מה עושים כשהורים לא משלמים את ההתחייבות

מצד אחד טוענים האברכים הצעירים: הבטחת – תשלם. זה התחייבות לכל דבר, עם קנין, מגיע לי, מה פירוש. אז מה אם אנחנו משפוחה, עסקים זה עסקים, ממונות זה ממונות. מצד שני עומד השווער וטוען – מה אתה רוצה, הייתי חייב להתחייב, לא יכולתי לחתן את הבת שלי אחרת. שאלתי את גדולי ישראל וכולם אומרים לי – תעשה כמנהג המקום, תתחייב ויהיה בסדר, השלך על ה' יבך. עשיתי מה שיכולתי לעשות.

ומצד שלישי עולה טענה – מה פירוש, וכי מותר להתחייב כשלא יודעים מאיפה לשלם? למה רשע ולא ישלם. אסור להתחייב כשאינך לכך בסיס כלכלי. למה אתה מוציא את הבת שלך לשוק עם אמירה שאתה מתחייב בשבילה כשאינך לך מאיפה לשלם את החוב? טוען הבחור: אתה רצית להתחייב בלי בסיס כלכלי על סמך הנס? תהיה בריא, למה שאני אצטרך לשאת על גבי את התוצאות של האמונה שלך? גם כשאתה קונה דירה אתה מספר למוכר סיפורי אמונה?

ובכן, ננסה קצת לעשות סדר בענין הזה. ראשית כל מקובל לומר שכל גדולי ישראל אומרים לאברכים להתחייב למרות שאינך להם מאיפה לשלם. כך שמעתי אומרים בשם מרנן הגרמ"ה הירש, הגר"י זילברשטיין ועוד, וכך שמעתי אומרים בשם מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, ועוד.

מצד שני הכלל הוא שאסור להתחייב כשאינך לכך שום בסיס הגיוני. וכי מותר לרכוש דירה ולחתום חוזה על סמך אמונה והסתמכות על הנס? לא יעלה על הדעת.

והרי לא שמענו מעולם הדרכה מגדולי ישראל לצוות אנשים שנולדו להם בנות (למרבה הפלא יש כמה וכמה אנשים כאלה, בציבור החרדי) לעסוק בהשקעות ולסחור בנדל"ן.

אז בעצם אומרים לאדם דבר בלתי אפשרי: מצד אחד תלד בנות, אל תשקיע עליהן את המחשבה לצייד כל אחת בדירה מגיל אפס כי אתה אמור לשבת ללמוד, מצד שני כשהן מגיעות לגיל שידוכים תתחייב עליהן סכומים שאינך מאיפה לשלם, ומצד שלישי אל תתחייב כשאינך לך מאיפה לשלם.

איך מעגלים את המשולש הזה?

נראה ליישב את כל הענין הזה בצורה פשוטה ומתקבלת על הדעת, וכנראה שזו דעתם של גדולי ישראל בדור האחרון, על פי הנשמע מהוראותיהם בנושא.

יש שני סוגי גישות לענין הכספי בנושא השידוכים.

יש גישה שאומרת "אני רוצה דירה". אני למדתי בישיבה פלונית, הגובה שלי 1.80, אני נראה מרשים, אני ישיבישער, אני יודע להגיד קצות כמו שצריך, בדקתי במחירון ואני שוה 800,000 אלף ש"ח, גמיש, לל"ת. איך אני אקבל את הסכום? על ידי חתונה, יש אשה שצריך להתחתן איתה כדי להשיג את הדירה. אין בעיה, אני מוכן, זה חלק מהעסקה.

לפי גישה זאת, יש כאן עסקת סחר מכר על דירה תמורת הסכמה לנישואין. כאשר זו הגישה – זו עיסקה לכל דבר, ואסור לעשות אותה מתוך אמונה וביטחון, כמו שלא קונים דירה מתוך אמונה

הדיבורים כרגע בעולם הם על עיסקת החטופים. ביקשו ממני אברכים לדבר על הנושא הזה היום. אני לא חושב שצריך לעסוק בזה, הגם שזו סוגיא השקפתית הלכתית, משום שלא ביקשו מאיתנו להכריע בנושא. על פניו זה נראה מאוד מוזר שמותר לעשות עיסקה כזו, שמסכנת בצורה מוחשית את חייהם של הנותרים בשבי רח"ל, ואת חייהם של תושבי הארץ. אבל מכיון שלא התבקשנו לעסוק בזה, ולא באו אלינו לשאול אם להצביע לכאן או לכאן, אני חושב שחשוב יותר לעסוק בסוגיות שנוגעות לנו למעשה, לחיים של כל אחד.

השבוע פנה אלי אברך ושאלתו בפיו: "אין לי שום סיכוי להגיע לדירה משלי, על כל פנים לא בטווח הנראה לעין, אלא אם כן אפנה להורי ולאחץ עליהם שיתנו לי את מה שהם התחייבו בחתונה שלי. אני מסתכל ימינה ושמאלה ורואה שאלה שהפעילו לחץ על הוריהם משני הצדדים – קיבלו בסוף את מה שהתחייבו להם והם יושבים בדירות משלהם, ואלה שלא הפעילו לחץ – עדיין חיים בשכירות. מה אני צריך לעשות?"

לאותו אברך עניתי שהפעלת לחץ על ההורים מנוגדת למינימום של המינימום של כיבוד הורים. הרי ללחוץ על ההורים לתת פירושו שכרגע אין להם, והם שוקעים בחובות כבדים מאוד רק משום שלא נעים להם מהבן. הבן הזה שלוחץ את ההורים שלו למעשה מצער אותם בצורה ישירה, הוא זה שדוחף בזה הרגע את אבא שלו להתבזות בגמח"ם ואולי אפילו בקיבוץ נדבות. זה מעשה שלא יעלה על הדעת אצל כל מי שיש לו מינימום של יראת שמים, ואין ספק שמי שעושה כן אינו רואה שום ברכה בכסף שהוא השיג בעברה חמורה שכזו.

אך כמדומה שיש מקום לפתוח יותר את הנושא מהבחינה הרחבה שלו: מה צריך להיות המבט על הורים או על שווער שלא עומד בהתחייבותו. האם להביט עליו כעל עושק, כעל רמאי?

סיפר לי ידיד מעשה שהיה, בדידיה הוה עובדא, שגיסו לא קיבל מחמיו את מלוא הסכום שעליו הוא התחייב – ההתחייבות היתה על שבע מאות אלף והוא קיבל רק חמש מאות, רח"ל. מה עשה? הלך ותבע את חמיו לדין תורה, על כך שלא עמד בהתחייבותו. כמובן היתה לו אפילו הצדקה מוסרית לכך, מהמעשה הידוע על ה"ט"ז שתבע את חמיו הב"ח לדין תורה על כך שהאכילו בארוחת צהרים כנפים כשהתחייבות היתה על בשר עוף... סוף דבר, ה"אברך" הזה כמובן מסוסכך עם חמיו עד עצם היום הזה, ואגב יש לציין שתקופה קצרה אחרי החתונה הוא גם יצא לעבוד.

ובכן, תביעה לדין תורה – כנראה מוסכם על דעת רוב האנשים שהיא חריגה מעבר לגבול. וללחוץ? ולדרוש? ולהזכיר שוב ושוב? מה צריך לעשות, ומה צריך להרגיש? יש לדעת שזו תופעה מאוד רחבה כיום, שהרבה אנשים שמבטיחים לא מליחים בסוף לקיים את ההבטחות. באמת, מאיפה יכול אדם שיש לו ארבע בנות לחתן, לגייס שני מיליון שקל מגמח"ם? בשלב מסוים הגלגל פשוט נתקע. נו, מה צריך לעשות עכשיו? מה צריך לחשוב על השווער או על ההורים?

וביטחון. כלומר צריך שיהיה אמונה וביטחון, אבל אסור להסתמך על הנס כשעוסקים בממונות. גם מצד הבחור, קונה הדירה, צריך להתנהל באחריות, ובשום אופן לא לגשת לעיסקת שידוכים עם בת של אדם שאין לו בסיס כלכלי הגיוני. כמו שכאשר מוכרים דירה בודקים מראש אם הקונה הוא אדם שיש לו בסיס כלכלי לשלם.

אבל יש גישה אחרת, שבה ניגשים לנישואין בשביל להתחתן, אדם הגיע לגיל עשרים פלוס ורוצה להקים בית עם שותפה לחיים. אלא מה? שבשביל להתחיל את החיים ברגל ימין הזוג רוצה ומיחל שההורים יעזרו לו, וגם ההורים רוצים מאוד לעזור, כדי שהחתן יוכל להמשיך ללמוד בכולל. זו היתה הדרכתם של גדול ישראל, להשתדל להסיר מעל האברך את העול הכבד של הדירה. לכן ההורים מתחייבים לתת לזוג סכום עצום כדי שיוכל הבן להמשיך ללמוד.

התחייבות כזו אינה עיסקת דיור אלא סיוע לילדים, וסיוע לילדים – אפשר לעשות מתוך אמונה וביטחון בה' שיושיע ויעשה נס לעמלי תורה, כפי שאנחנו רואים מול העיניים שמתרחשים ניסים.

כאשר זו הגישה, גם השווער וגם החתן לא ניגשים לעסק מתוך גישה עסקית, אלא מתוך אמונה וביטחון, "ש-די עשינו את שלנו, תקיף עשה את שלך". וכמדומה שכל חתן שמשתדך עם בת למשפחה אברכית רגילה, יודע שהוא לא בדיוק עושה כאן עיסקת נדל"ן בטוחה, כי אם הגישה שלו היא כמו לעיסקה – הוא היה הולך למשפחות עשירות בלבד. כל אחד יודע שהדיבורים כאן הם מתוך הסתמכות על אמונה.

ואם כך, מה קורה כשהעסק נתקע? קשה לקרוא לשווער הזה רמאי. אם הוא מלכתחילה לא מתכוון לשלם, וכוונתו רק לגנוב את דעתו של החתן – זו אכן רמאות.

אבל אם מלכתחילה הוא התכוון לשלם, ורצה להסתמך על אמונה, (וגם הצד שכנגד ידע זאת, וכי באמת הם חושבים שלאדם מן השורה שחיתן כבר שלש בנות יש מאיפה להתחייב עוד שש מאות על הבת הרביעית?), ובהסוף – מה לעשות – הנס לא התרחש כפי המצופה, קצת קשה לקרוא לאדם כזה רמאי, ולהביט עליו כעל "לוח רשע ולא ישלם". בסך הכל גם החתן דגן לא נתן כלום עבור ההתחייבות המנופחת הזאת. הוא לא חצה הרים וגבעות ולא מכר את עצמו. הוא בסך הכל בחור טוב שרוצה לשאת לו אשה ולהקים בית נאמן בישראל...

בקיצור: הכל תלוי בגישה לנישואין, מי שמלכתחילה ניגש לזה כאל עיסקת נדל"ן, ובודק רק את הנושא הכספי – מלכתחילה אמור לגשת רק לבנות של גבירים, ולדבר רק על כסף, ואז אכן יש לו זכות טענה כבדה. אבל מי שניגש לכתחילה לנושא כאל נושא של הקמת בית בישראל, וההתחייבויות נעשות יותר כילווי ותמיכה של הורים שרוצים לתת לילדיהם מה שהם יכולים – היחס שלו צריך להיות בהתאם גם כשהעסק נתקע איכשהו.

ובאמת שתי גישות אלה היו מאז ומעולם. זה לשון הברייטא (מסכת דרך ארץ):

"יש נושא אשה לשום זנות, מחפש רק יופי, ויש נושא אשה לשום ממון, מחפש רק דירה ועבודה, ויש נושא אשה לשום גדולה, מחפש שווער ראש ישיבה עם הבטחה לשטעלע בעתיד, ויש נושא אשה לשום שמים.

הנושא אשה לשום זנות - עליו הכתוב אומר "בה' בגדו כי בנים זרים ילדו". כלומר, הילדים הנולדים לו לא ממש יעשו נחת... הנושא אשה לשום ממון, עליו הכתוב אומר עתה יאכלם חדש את

חלקיהם, חדש נכנס וחדש יוצא וממונם כלה. מי שמתחתן בשביל הכסף – בסופו של דבר גם אין לו ברכה בכסף. כך המציאות פעמים רבות, שדווקא אלה שמקבלים סכום גדול במיוחד – בסוף לוקחים גם משכנתא ענקית ואין להם טיפת אויר. הנושא אשה לשום גדולה, לסוף שמורידן אותו מגדולתו. בסוף גיסו מסתחך איתו והוא נשאר בלי שטעלע. הנושא אשה לשום שמים, סוף שיוצאין ממנו בנים שמושיעין את ישראל".

ומה מגלה על האדם אם הוא התחתן לשם שמים או לשם דירה? היחס שלו לכל הנושא הכספי, כמה הוא עושה עסק מזה ביחס לשווער. זה לשון השו"ע אה"ע סי' ב':

"מי שפסקו לו ממון הרבה לשדוכין וחזרו בהם, לא יעגן כלתו משום זה ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה, כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר, וכל העושה כן מקרי נושא אשה לשם ממון, אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצליחו".

כלומר – אם עושים עסק ומרגישים תביעות על השווער – זה מגלה שהמהלך של הנישואין הוא עיסקת נדל"ן והוא בגדר נושא אשה לשום ממון. מי שלא עושה ענין מההתחייבות שלו – זה מראה על כיוון של חיי נישואין לשם שמים ואז יש סייעתא דשמיא.

הוספה אחרי השיעור:

ש. תכל'ס, איך אפשר להגיע לדירה בצורה נורמלית? מאוד משכנע שלא לתבוע מההורים כסף אם אין להם, אבל איך אפשר להתקדם?

ת. צריך להבין שתביעה מההורים זו לא אופציה. צריך לצאת מהקופסה ולחפש פתרונות. הנה השבוע פרסם מישהו בכולל מודעה על מגורים בעמנואל (המכתב מצורף לעלון). זה דבר שצריך לבדוק אותו ואפשר לבדוק עוד דברים.

האכתה שהתפרסט פאפא

"אדתי באבר בביתך, צד לא מלאן, עילמתי אחיר ע 6,000 ₪ צד שכירות ע עע ע חדרים.

החלמתי ענה לא לצנין, אברתי לצאנאא. מרחק ע ענה נסיעה מב"ה (צט פקקיט).

ע כאן דירות לשכירות באחירים בין 1,500-3,000 ₪. אני אישית מנסה שכירות צד דירה ע 200 מ"ר פאוס חצר באותו אדף, במרכז הציר, בס"ה 4,500 ₪.

אם לקניה, ע כאן היצ צצום ע דירות, החל מ700,000 א"ש, דירות 3 חדרים ישנות, צד מיליון ומאלף לדירות חדשות הנבנות בראעים אלה. ע כאן צכעיו בניה ע 900 דירות חדשות, מתוכן 300 צדיין לא נמכרו, והן באחירים מיליון ₪ צד מיליון עונה מאות (לדירה ע 180 מ"ר צט כניסה פרטית וחצר צנקית).

אפשר בקלות לבוא לכאן קבוצה ע אברכים ליטאים ולתתייב בחד. נפתח כאן צכעיו כולל חדש הלאה יום ע ע אפניי פאוס דתות.

רבנות, תפתחו את הצנייט, חפא לכט אספא, איכות חייט מחכה לכט אברך לפינה".

לפרטיט: הרב ד"ר יוקאס, 0548509355